

S OKUL PROJESİ SONUÇ RAPORU

Proje Paydaşları

T.C. Fatih Kaymakamlığı, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Fatih İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Fatih İlçe Gençlik ve Spor Müdürlüğü, İstanbul Valiliği Fatih Sosyal Hizmet Merkezi, İnsan ve Medeniyet Hareketi Derneği, Mutlu Aile Mutlu Çocuk Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği

Aralık 2022

İSTANBUL

TEŞEKKÜR

S-Okul projesinin yürütülmesinde katkıda bulunan Fatih Kaymakamlığı, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Fatih İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Fatih İlçe Gençlik ve Spor Müdürlüğü, İstanbul Valiliği Fatih Sosyal Hizmet Merkezi, İnsan ve Medeniyet Hareketi Derneği, Mutlu Aile Mutlu Çocuk Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneğine teşekkür ederiz. Ayrıca projenin katılımcısı olmayı kabul eden öğrencilerimize ve ailelerine de anket ve görüşme sorularını içtenlikle cevapladıkları için teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER

	<i>Sayfa No</i>
ÖZET	5
ABSTRACT	6
1. GİRİŞ	7
2. YÖNTEM	11
3. BULGULAR	15
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	28
5.KAYNAKLAR	31
6. EKLER	33

ÖZET

S-Okul adlı sosyal sorumluluk projesi, kamu, sivil toplum ve akademi işbirliğinde, yüksek devamsızlık yapan ve okul terki riski taşıyan veya örgün eğitimden kopmuş olan çocuklar öncelikli olmak üzere tüm risk altındaki çocuklar ve ailelerine yönelik paydaşların işbirliği ve koordinasyonu ile vaka yönetimi yaklaşımıyla çözüm planlarının yapılmasıdır. Bu bağlamda, 10-15 yaş grubundaki öğrencilerin okul terkine neden olabilecek olası durumları tespit etmek ve çözüm önerileri sunmak üzere sekiz kurum ve kuruluş paydaş olarak yer almıştır. Proje kapsamında öncelikle okul terki riski altındaki öğrencilerin okula devamsızlık nedenleri ile okula ilişkin tutumları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Daha sonra yüksek okul terki riskine sahip olan öğrenciler belirlenmiş ve akademik-sosyal danışmanlık uygulamalarının bu öğrenciler üzerindeki etkisi uzman gözlemleri üzerinden aktarılmıştır. Çoklu yöntem yaklaşımı ile anket ve görüşme teknikleri üzerinden verilere ulaşılmıştır. Çalışmanın katılımcılarını yüksek devamsızlığa sahip 85 öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrencilerden odak grup olarak seçilen 20 öğrenci ile ilgili uzmanlar akademik-sosyal faaliyetler yapmış ve bu uzmanların görüşleri betimsel olarak analiz edilmiştir. Nicel bulgular, okula devamsızlık nedenleri arasından okul ve yönetim ile kişisel nedenlerin daha fazla öne çıktığını göstermiştir. Sahada aktif görev yapan ilgili uzmanlar, öğrencilerle yapılacak sportif ve sosyal etkinliklerin onları okul terkinden uzaklaştırabileceğini belirtmiştir. Çalışma sonuçları, sosyal hizmetler alanındaki mevcut saha tarama formlarının geliştirilmesi gerektiğini göstermiştir. Ayrıca devamsızlık sorunlarının genellikle aile ve sosyo-ekonomik nedenlerden kaynaklandığı tespit edildiğinden, aile içi iletişim eğitimlerinin yapılması, okula devamı destekleyecek sosyo-ekonomik desteklerin verilmesi ve kurumlar arası işbirliğinin güçlendirilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul terki, akademik-sosyal danışmanlık, okula ilişkin tutum, çözüm planları

ABSTRACT

The S-School social responsibility project is the preparation of solution plans with a case study method, in cooperation with the public, civil society and academia, with the cooperation and coordination of stakeholders for all at-risk children and their families, especially for children with high dropout and risk of dropping out of school or who have dropped out of formal education. In this context, eight institutions and organizations took part as stakeholders in order to identify possible situations that may cause students in the 10-15 age group to drop out and to offer solutions. Within the scope of the project, first of all, the relationship between the reasons for drop out of students at risk of leaving school and their attitudes towards school was investigated. Afterwards, students at high risk of dropping out were determined and the effects of academic-social counseling practices on these students were conveyed through expert observations. In this context, data were obtained through the questionnaire and interview data with the multi-method approach. The participants of the study are 85 students with high dropout rates. Academic-social activities were carried out with 20 students selected as the focus group and the data obtained were analyzed descriptively. Quantitative findings showed that among the reasons for absenteeism from school, school and management and personal reasons were more prominent. Experts who are active in the field stated that sports and social activities to be held with students can distract them from leaving school. The results of the study showed that the existing field survey forms in the field of social work should be improved. In addition, since it has been determined that dropout problems are generally caused by family and socio-economic reasons, it has been suggested to conduct intra-family communication training, to provide socio-economic support for developing school attendance, and for strengthening inter-institutional cooperation.

Keywords: School dropout, academic-social counseling, attitude towards school, solution plans

1.GİRİŞ

Eğitim bir ekosistem içerisinde gerçekleşen ve istendik davranışların geliştirilmesini hedefleyen bir süreçtir. Bu ekosistem sadece öğrenci, öğretmen ve okul idaresinden ibaret değildir. Bunun yanında aile ve sosyal çevrede eğitim sürecinin devamlılığına ve etkili yürütülmesine katkı sağlamaktadır. Bu anlamda eğitim bir kurum olarak okulda ve okul dışında sürdürebilmektedir. Bireye belirli davranışları planlı ve programlı olarak kazandırmayı hedefleyen öğretim süreci ise formal bir yapıdadır ve bu sebeple öğrenme tesisleri olarak ifade edilen okullarda gerçekleşmektedir. Okul hem eğitim hem de öğretim sürecinin bir arada yürütüldüğü düzenli bir ortam sağladığından bireyin hem toplumdaki rolünü anlamlandırma hem de kendi akademik gelişimini sağlama noktasında katkılar sunmaktadır. Bu anlamda okul bir yandan sosyal bütünleşme ile kişilik kazanmayı desteklerken diğer yandan bireyin kendini gerçekleştirmesine katkı sağlamaktadır. Okulun birey ve toplum üzerindeki bu önemi eğitim sistemlerini okullaşma ve okula devam noktasında politikalar geliştirmeye yöneltmiştir. Okula ilişkin olumsuz deneyimler, sosyo-ekonomik nedenler ya da henüz tanı almamış diğer çevresel olgular, eğitim sistemine kayıtlı olan öğrencilerin süreçten olması gerekenden erken ayrılmasına neden olabilmektedir. Okul terki olarak ifade edilen bu durum, eğitim-öğretim süreci devam ederken öğrencinin bir gerekçe ile okuldan ayrılması ve mevcut eğitim basamağını tamamlayamaması olarak tanımlanmaktadır (Dekkers & Claassen, 2001). Cullen'e (2000) göre, okulu terk etme yasal olarak okuldan ayrılma yaşından önce veya sınırlı ve gerekli formal nitelikleri edinmeden okuldan ayrılma olarak tanımlanmaktadır (Akt: Çakır & Çolak, 2019).

Okul terki açısından uluslararası ve ulusal düzeyde raporlamalar ve çalışma grupları oluşturulmuştur. Amerikan Ulusal Eğitim İstatistikleri Merkezi, 2020 yılında okula devam etmeyen öğrencilerin oranının tüm öğrencilerin %5,3'ü olduğunu açıklamıştır (NCES, 2020). Avrupa'da özellikle İspanya ve Romanya'da bu oranların %16 civarında olduğu ve bu yüksek oranlar için önlemler alınması gerektiği tartışılmaktadır. Birleşik Krallık'ta ortalama okul terk oranı %6,4 iken araştırmalar, İngiltere'deki etnik azınlık gruplarından ve dezavantajlı geçmişlerden gelen öğrencilerin okulu bırakma olasılığının diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Okuma yazma düzeyi düşük olan çocukların okulu bırakma olasılıklarının daha yüksek olması nedeniyle İngiltere'de okulu bırakma olgusuyla mücadele etmek için, çocukluktaki okuryazarlık zorluklarını ele almak üzere Reading Oasis programı kurulmuştur. Fransa'daki okul terklerinin suça karışma ve toplumsal bütünleşme açısından risk oluşturduğunun tespiti ile bazı sivil toplum kuruluşları (Alliance Pour L'Education) proje çalışmaları yürütmektedir. Bu kapsamda Fransa'da 11-18 yaşındaki gençlere (ortaokul ve lise öğrencileri) özgüvenlerini geliştirmek, kendilerini yansıtmak ve gelecekleri için bilinçli seçimler yapmak üzere ihtiyaç duydukları eğitimin tespiti çalışmaları sürdürülmektedir.

Okul terki toplumsal bir sorundur. Hem öğrencilerin hem de eğitim sisteminin üzerinde pek çok olumsuz etkileri vardır. Bunların başında öğrencinin sosyal yaşamına ve duygusal sağlığına olan olumsuz etkileri olduğu söylenebilir. Okulu terk eden bireylerin göze çarpan özellikleri; düşük yaşam kalitesi, düşük nitelikler gerektiren düşük ücretli işlerde çalışma, işsizlik, sosyal açıdan uyumsuzluk, suça ve intihara eğilim şeklinde özetlenebilir (Backman, 2017). Ayrıca okul terkinin; eğitim kalitesini düşürdüğü, ülke ekonomisine zarar verdiği, sosyal yardım harcamalarını arttırdığı ve daha fazla vergi toplama ihtiyacı ortaya çıkardığı da söylenebilir. Bir süre okula devam etmiş ve daha sonra ayrılmış öğrenciler eğitime yapılan yatırımların karşılıksız kalmasına neden olmakta ve milli kaynakların israf edilmesine yol açmaktadır. Bu açıdan okul terki, toplumsal bilinç ve toplumsal refah açısından önemli bir risk oluşturmaktadır. Eğitim durumu ile suça eğilim arasında da anlamlı bir ilişki gözlenmektedir. TÜİK'in raporuna göre eğitim durumuna göre ceza infaz kurumuna giren hükümlüler incelendiğinde bunların sadece %32.14'ünün lise ve üzeri mezuniyetleri olduğu görülmektedir. Sadece yükseköğretim mezunu hükümlülere baktığımız zaman ise bu oran %7,86'ya kadar düşmektedir.

Okul terki ile ilgili en önemli veri, öğrencilerin devamsızlık durumlarıdır. Devamsızlık, çocuğun okulu terk etmesine etki eden bir sürecin başlamasına neden olmaktadır. Bu nedenle devamsızlık önemli bir tehdittir. OECD'nin 2014 yılındaki raporuna göre Türkiye "okula devamsızlık" sıralamasında diğer ülkelerin ortalaması sadece 14 iken 54.2'lik oranla ilk sırada yer almıştır. Milli Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı'nda yer alan verilere göre ise örgün eğitimde 20 gün ve üzerinde devamsızlık yapan öğrenci oranları, ilkokulda yüzde 14.8, ortaokulda yüzde 35 ve lisede yüzde 34.8'dir. Aynı raporda eğitim ve öğretimden erken ayrılma oranı ise %38.2'dir.

Türkiye'de e-okul sisteminde öğrencilerin devam durumlarının işlendiği iki devamsızlık tanımı mevcuttur. Bunlar derslere ara sıra katılamayan ancak okula devam etmekte olan öğrenciler için kullanılan aktif devamsızlık ve birtakım sebeplerden ötürü okula hiç devam etmeyen fakat kayıtları da silinmeyen öğrenciler için kullanılan pasif devamsızlık kavramlarıdır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013; Akt: Çakır & Çolak, 2019).

Türkiye'de öğrenci devamsızlıklarını inceleyen Kadı (2000), devamsızlık olgusunu; okul, aile, kişisel sorunlar, arkadaş grubu ve cinsiyet boyutları altında ele almıştır. Altınkurt tarafından yapılan araştırma-da ise öğrencilerin okula devamsızlıklarını etkileyen nedenler, ilgili literatür de gözden geçirilerek; (1) Yöneticilerden kaynaklanan nedenler, (2) Öğretmenlerden kaynaklanan nedenler, (3) Ailelerden kaynaklanan nedenler, (4) Çevreden kaynaklanan nedenler, (5) Akademik kaygıdan kaynaklanan nedenler ve (6) Bireysel nedenler olmak üzere altı grupta toplanmıştır.

(1) Yöneticilerden kaynaklanan nedenler: Okul yöneticilerinin öğrenci üzerinde dolaylı olarak etkisi bulunmaktadır. Okulda disiplin politikaları, sosyal ve sportif etkinlikleri örgütleme, giriş-çıkış

ve teneffüs saatlerinin belirlenmesi gibi pek çok yönetim etkinlikleri öğrenci devamsızlıklarını etkileyebilir. Okul yönetiminin hoşgörölü ve demokratik okul kültürünü benimsemiş olması, öğrenciyi sıkı koşullarla sınırlandırmak yerine esnek bir düzen kurması, bu düzenin belirlenmesinde öğrenci görüşleri-ni alması, onların istek ve beklentilerini okul amaçlarına zarar vermeden gerçekleştirmelerine yardım et-mesi okul yönetiminden kaynaklanabilecek devamsızlıkları azaltabilecek etkinlikler arasında sayılabilir.

(2) Öğretmenlerden kaynaklanan nedenler: Öğretmenlerin sınıf içinde olumlu tutum ve davranışları öğrencilerin okula bağlılığı üzerinde olumlu etki yaparken öğretmenin sınıf içindeki otoriter tavrı, öğrencilerle olan iletişiminin yetersizliği, öğrenciden yeteneklerinin üstünde performans beklemesi gibi etmenler, devamsızlık gibi istenmeyen davranışlara neden olabilmektedir.

(3) Ailelerden kaynaklanan nedenler: Öğrencinin aile ortamı, onun davranışlarının temel kaynağıdır. Ana-babanın çocuk yetiştirme tarzları, eğitim düzeyleri, boşanma gibi pek çok etken öğrenci davranışlarını etkileyebilmektedir. Ailelerin çocukları üzerinde kurdukları baskı hem öğrenciyi başarısız-lığa sürüklemekte hem de kimi psikolojik sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Parçalan-mış aile çocuklarının içinde bulunduğu karmaşık duygular başarısızlığın bir başka boyutudur. Genelde aileler çocuklarını yeterince tanımamakta ve çocuktan beklenen performansı alamayan ana babanın çocuk üzerinde yanlış yorumları aile arasında iletişim sorununa neden olmaktadır. Sonuçta, ailenin çocuğun davranışlarını aşırı derecede kontrol etmeye çalışması ya da aşırı ilgisiz davranması öğrencilerin devamsızlık yapmalarına neden olabilmektedir.

(4) Çevreden kaynaklanan nedenler: Öğrencinin çevresinde yer alan çeşitli arkadaş grupları, öğrenci davranışı üzerinde etkilidir. Öğrenciler, grup dinamiğinin etkisi ile bir grup içerisine girebilmek ya da grup içerisinde kalabilmek için de devamsızlık yapabilmektedirler. Bunun yanında, öğrencinin evinin okula uzak olması gibi fiziki şartlar da devamsızlık nedeni olabilmektedir.

(5) Akademik kaygıdan kaynaklanan nedenler: Öğrencilerin öğrenimleri süresince başarılı olmalarını sağlayan, akademik başarılarını olumlu şekilde etkileyen etmenlerden birisi de öğrencilerin sahip oldukları etkin ve verimli ders çalışma alışkanlıklarıdır. Öğrencilerin düzenli ders çalışma alışkanlıkları yoksa sınavlarına çalışmak ya da ödev yapmak gibi nedenlerle devamsızlık yapabilmektedirler.

(6) Bireysel nedenler: Öğrencilerin okul dışında çalışmak zorunda olmaları, psikolojik rahatsızlıkları, engellerinin olması nedeniyle karşılaştıkları sorunlar, yetersiz güdülenme, öğrenmeye odaklanamama nedeniyle okulu sevmemeleri ve gelecek kaygısı gibi pek çok bireysel faktör de devamsızlık yapmalarına neden olabilmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde okul terkini birtakım sosyo-ekonomik nedenlerin, aile içi iletişimsizliğin, okulun gerekliliği ve önemine ilişkin inançların etkilediği gözlenmiştir. Özellikle Amerika’da yapılan araştırmalarda etnik grup ve cinsiyet açısından da okul terki açısından dikkate değer sonuçlara ulaşılmıştır. Örneğin Kızılderili ve Pasifik Adalı öğrencilerin diğer ırklardan ve etnik kökenlerden öğrencilere göre kronik olarak devamsızlık yapma olasılığının daha yüksek olduğu tespit edilirken anadili İngilizce olmayan öğrencilerin olan öğrencilerine göre kronik olarak devamsızlık yapma olasılıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. ABD Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan bir diğer raporda, hanedeki bazı değişkenler (örn., haneye giren veya çıkan yetişkinler, konut hareketliliği ve kapsamlı aile sorumlulukları) ile yeterli ulaşımın olmaması, güvenli olmayan koşullar, tıbbi hizmetlerin eksikliği, sert disiplin cezaları da daha yüksek devamsızlık olasılığını arttırmaktadır (ABD Eğitim Bakanlığı 2016). Okul terki kişisel özelliklere bağlı olarak farklı nedenlerle görülebilmektedir (Arslan, 2021). Örneğin, motivasyon ve ilgi eksikliği, duyarsızlık, amacın olmaması, öğrenme zorluğu ve mesleki uyum konusundaki belirsizlikler bu nednelerden bazılarıdır (Aküzüm vd., 2015). Ayrıca akademik başarısızlık da okul terki riskini arttırmaktadır (Fortin vd., 2013; Mussida vd., 2019)

Okul terkine; okulda öğrenciyi rahatsız eden tutumlar, akran etkisi, sosyal kabul görmeme, zayıf aile ilişkileri ve bazı demografik (düşük sosyoekonomik düzey içinde yer almak, etnik bir grubun üyesi olmak, cinsiyet, azınlık olmak gibi) özellikler neden olabilmektedir (Battin-Pearson vd., 2000). Örneğin Özer ve arkadaşları (2019) da Türkiye’de lise öğrencilerinde okul terkini aracı ve etkileşim değişkenleri açısından yordamışlardır. Bu proje çalışmasında öncelikle okul terki riski taşıyan öğrencilerin devamsızlık nedenleri araştırılmış ve daha sonra okula ilişkin tutum ve devamsızlık nedenleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu ön saha araştırmasından sonra Fatih ilçesindeki üç okulda devam sorunu yaşayan 17 aileden toplam 20 öğrenci ile odak grup çalışması yürütülmüştür. Bu öğrenciler devamsızlık oranı 20 ve üzerinde olan öğrenciler arasından seçilmiştir. Bu kapsamda gönüllülük esasına dayalı olarak mentor-mentee ilişkisi üzerinden öğrencilere akademik ve sosyal açıdan yapılan destek ve rehberlik faaliyetlerinin, okula devam ve okula ilişkin tutum üzerindeki etkileri uzman görüşleri açısından araştırılmıştır. Yukarıda ifade edilen genel amaçlar çerçevesinde bu proje çalışmasının cevap aradığı sorular aşağıdaki gibi yapılandırılmıştır:

- 1) 10-15 yaş grubundaki öğrencilerin devamsızlık nedenleri nelerdir?
- 2) 10-15 yaş grubundaki öğrencilerin okula ilişkin tutumları ile devamsızlık nedenleri arasında bir ilişki var mıdır?
- 3) Okul terki riski taşıyan öğrencilere yönelik olarak yürütülen akademik-sosyal danışmanlık faaliyetlerinin okula ilişkin tutum üzerindeki etkisi nasıldır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada çoklu yöntem yaklaşımından yararlanılmıştır. Nitel ve nicel yaklaşımların birlikte kullanıldığı çoklu yöntem yaklaşımları verilerin ilişkilendirilmesi ve derinlemesine yorumlanmasına fırsat sağlamaktadır (Creswell, 2015). Mevcut proje çalışmasında sahadaki taramalar ile mevcut devamsızlık durumunun gözlenmesi üzere nicel yaklaşımlara başvurulmuştur. Bu kapsamda İlişkisel tarama modeli kullanılarak devamsızlık nedenleri ile okula ilişkin tutum değişkenleri arasındaki değişimin birlikte var olup-olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel yaklaşımlar özelinde ise durum çalışması deseni kullanılarak, okul terki riski taşıyan bir grup öğrenci üzerinde odaklanılmıştır. Proje kapsamında ifade edilen bazı önlem ve müdahalelerin bu öğrencilerin okula devam durumunu nasıl etkilediği değerlendirilmiştir.

Katılımcılar

Proje için gerçekleştirilen protokolden sonra araştırmanın katılımcılarına ulaşmak için nicel ve nitel boyutlar dikkate alınmıştır. Araştırmanın nicel kısmını oluşturan ve ilişkisel taramaları içeren katmanda İstanbul ilindeki okul terki riski yaşayan öğrencilere ulaşılması hedeflenmiştir. Bu kapsamda İstanbul Anadolu yakasından iki ortaokul iki lise, İstanbul Avrupa yakasından iki ortaokul iki lise olmak üzere toplam sekiz okuldaki 10-15 yaş grubu içerisinde bir örneklem havuzu oluşturulmuştur. Örneklem havuzu içerisindeki öğrencilere proje çalışmasının kapsamı ve önemi anlatılmış, örneklem içerisinde çalışmaya gönüllülük esasına göre katılmayı kabul eden 105 öğrenciye ulaşılmıştır. Bu öğrencilerin 20'si araştırma kapsamında sunulan iki adet ölçeğin her ikisine de cevap vermediğinden ya da yetersiz veri sunduğundan proje çalışmasından çıkarılmıştır. Sonuç olarak araştırmanın nicel bölümünde toplam 85 katılımcının cevapları referans alınmıştır. Bu katılımcıların 64'ü erkek öğrenci, 21'i kız öğrencidir. Ayrıca öğrencilerin 32'si ortaokul, 53'ü ise lise öğrencisidir.

Nitel aşamadaki katılımcıların belirlenmesi sürecinde odak grup tekniğinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda Fatih ilçesindeki ortaokul ve lisede okuyan ve devamsızlığı 20 günün üzerinde olan öğrencilerin tespiti için protokol kapsamında okullar ile görüşmeler yapılmıştır. Bu öğrencilerin 14'ü erkek, 6'sı kız öğrencidir.

Tablo 1: Katılımcı Demografik Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet E/K	Yaş	Aile geliri	Kendine Ait Çalışma Odası	Ebeveyn Eğitim Durumu
K1	E	14	Düşük	Ortaokul	İlkokul
K2	E	14	Düşük	Ortaokul	İlkokul
K3	E	14	Düşük	Ortaokul	İlkokul
K4	K	13	Düşük	Ortaokul	İlkokul
K5	K	11	Düşük	Ortaokul	Ortaokul
K6	E	14	Düşük	Ortaokul	Ortaokul
K7	E	13	Düşük	Ortaokul	İlkokul
K8	K	11	Düşük	Ortaokul	İlkokul
K9	E	15	Düşük	Ortaokul	İlkokul
K10	E	11	Düşük	Ortaokul	İlkokul
K11	E	15	Düşük	Lise	İlkokul
K12	E	15	Düşük	Ortaokul	İlkokul
K13	K	14	Düşük	Ortaokul	Ortaokul
K14	E	16	Düşük	Lise	İlkokul
K15	E	14	Düşük	Ortaokul	İlkokul
K16	E	15	Düşük	Ortaokul	Ortaokul
K17	K	14	Düşük	Ortaokul	İlkokul
K18	E	14	Düşük	Ortaokul	İlkokul
K19	K	14	Düşük	Ortaokul	İlkokul
K20	E	14	Düşük	Ortaokul	İlkokul

3.3. Veri Toplama Araçları ve Süreci

Araştırmadaki başlıca veri toplama aracı anket ve yarı-yapılandırılmış görüşmelerdir. Uygulama sürecinde kullanılabilecek olası ölçme araçları için öncelikle bir havuz oluşturulmuştur. Bu kapsamda İstanbul Medeniyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinden ve Psikoloji Bölümünden destek alınmıştır. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ölçme ve Değerlendirme

Anabilim Dalındaki uzmanlar ile proje uzmanlarının yaptığı görüşmeler çerçevesinde sürece ek ölçekler dahil edilmiş ve tüm bu ölçekler bir drive dosyasında (<https://drive.google.com/drive/folders/1KGmapF5M2gwf0M0c5JpA0V0gdbkYM3Ox?usp=sharing>) toplanmıştır. Bu ölçekler Tablo 1’de sunulmuş olup, aile ve çocuklar için kullanılabilecek içeriklere sahiptir.

Tablo 1

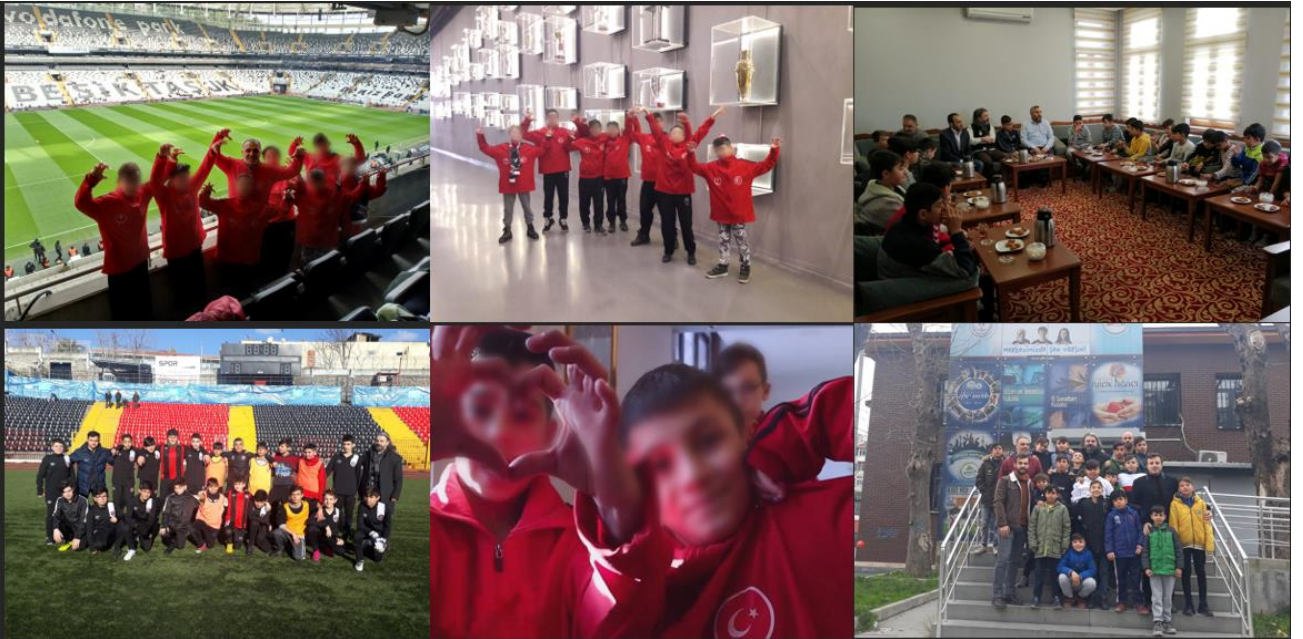
Uzman görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan anket ve ölçekler

Ölçek uygulama grubu	Ölçek adı
Öğrenciler	Demografik sorular (sınıf, kardeş sayısı, vb) BAPI-E (madde bağımlılığını ölçer) Ergenler için Algılanan Duygusal Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği Çocuk Formu Çocuklar için Depresyon Ölçeği DSM 5 Çocuk Tarafından Derecelendirilen Düzey I Kesitsel Belirti Ölçeği Okul Terk Riski Ölçeği Ergenler İçin Öznel İyi Oluşu Arttırma Stratejileri Ölçeği Okula İlişkin Tutum Ölçeği veya Okul Tutum Değerlendirme Ölçeği
Ebeveynler	Demografik sorular DSM 5 Birinci Düzey Kesitsel Belirti Ölçeği
Ortak grup	Whool-Bref Yaşam Kalitesi Ölçeği Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalite Ölçeği-Kısa Formu

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi koordinasyonu ile 29.03.2022 tarihinde Ölçme-Değerlendirme uzmanı bir grup öğretim üyesi ile çevrimiçi toplantı düzenlenmiş ve projenin işlem adımları ve paydaşları dikkate alınarak Ek-2’de yer alan ölçekler ile araştırmanın yürütülmesi kararı alınmıştır. Ayrıca anket ve görüşmeleri desteklemesi amacıyla ön bilgi formu kullanılarak, katılımcı öğrencilerin demografik bilgileri de sorgulanmıştır. Çalışmanın nicel kısmında iki anket kullanılarak okul terkine ilişkin ilişkisel taramaların yapılması hedeflenmiştir. Bunlardan ilki Okula İlişkin Tutum ölçeğidir. Adıgüzel (2012) tarafından geliştirilen bu ölçek 21 maddeden oluşmaktadır ve 5’li likert tipinde hazırlanmıştır. İlgili araştırmacı tarafından gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda faktör yükleri .349 ile .657 arasında olduğu tespit edilmiştir. Yapılan döndürme işlemi sonrasında ise ölçekteki dört alt boyutun Sevgi, Değer, Uyum ve Güven olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okula İlişkin Tutum ölçeğinin genel iç tutarlık katsayısı .860 olarak bulunmuştur.

Nicel kısmında kullanılan bir diğer ölçme aracı Devamsızlık Nedenleri Anketi'dir. Devamsızlık Nedenleri Anketi, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilmiş olan ve devamsızlık nedenlerini yedi boyut altında inceleyen bir ankettir. Bu boyutlar; Okul ve yönetim (1- 10 arası maddeler), Öğretmen (11-17 arası maddeler), Aile boyutu (18-26 arası maddeler), Çevre (27-31 arası maddeler), Akademik kaygı (32-36 arası maddeler), Kişisel nedenler (37-45 arası maddeler), Arkadaş çevresi (46-51 arası maddeler) şeklindedir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde okula devam ile ilgili genel görüşler ve akademik-sosyal danışmanlık kapsamındaki etkinliklerin bu sürece etkisi sorgulanmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerdeki sorular, katılımcıların deneyimlerini özgür bir biçimde daha ayrıntılı bir şekilde anlatmalarını sağlamak ve beklenmedik cevaplar alınması durumunda konuyla ilgili daha detaylı bilgi toplamak için açık uçlu sorulardan oluşacak şekilde tasarlanmıştır. Soruların anlaşılabilirliği karşılık alternatif follow-up soruları hazırlanmıştır. Okul terki riski altında olan öğrenciler ile akademik-sosyal açıdan faaliyetler yürüten sosyal inovasyon uzmanlarına aşağıdaki görüşme soruları yöneltilmiştir: 1) Okul terki riski yaşayan öğrenciler, bu süreçte hangi nedenlerin devamsızlığa yol açtığını düşünmektedir, 2) Okul terki riski yaşayan öğrenciler sosyal açıdan ne tür desteklere daha fazla ihtiyaç duymaktadır, 3) Okul terki riski yaşayan öğrenciler akademik açıdan ne tür desteklere daha fazla ihtiyaç duymaktadır, 4) İlgili odak grup için okul terki riskini ortadan kaldıracabilecek çözüm planları nelerdir.

Saha görev yapan sosyal inovasyon uzmanları, mentörlük kapsamında sosyal, sportif ve akademik faaliyetler yürütmüştür. Projenin sosyal inovasyon uzmanının ve diğer gönüllü proje asistanlarının gerçekleştirdiği faaliyetlerde, aile ziyaretleri, okul dışı öğrenme ortamlarındaki geziler, halı saha maçı,

sinema günü ve akran buluşmaları gerçekleştirilmiştir. Saha uygulamasında sosyal danışmanlık yapan proje uzmanları, katılımcıların etkinliklere katılma ve görüşmeye katılma konusunda yüksek isteme sahip olduklarını gözlemlemişlerdir.

3.4. Veri Analizi

Nicel basamakta toplanan veriler öncelikle betimsel olarak analiz edilmiştir. Devamsızlık nedenleri anketinin uygulama sonuçları, sonuç çizelgesine kaydedilirken öğrencinin her bir maddede verdiği "Evet" cevabı için "2" (İki), "Kısmen" cevabı için "1" (Bir) ve "Hayır" cevabı için "0" (Sıfır) puan verilmesi önerilmiştir (MEB, 2018). Çizelge doldurulduktan sonra hangi öğrencinin hangi devamsızlık nedeni konusunda desteğe ihtiyacı olduğu ortaya konulurken, grup tarafından en çok işaretlenen (en çok puana sahip) nedenlerin belirlenmesi için "madde toplam puanı" ve devamsızlığa en çok yol açan boyutun belirlenmesi için "boyut ortalama puanı" incelenerek grubun geneline yönelik veriler elde edilir. Nicel verilerin analiz edilmesi için SPSS 15 paket programı kullanılmış, deney ve kontrol gruplarının öğrenci cevapları, istatistiksel düşünme modelindeki düşünme seviyelerine göre değerlendirilmiştir. Veri analizi yapılırken, ölçekte yer alan soru, hangi bileşenle ilişkili ise ilişkili olduğu bileşenin göstergeleri dikkate alınarak, öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar, araştırmacı ve öğretim üyesi tarafından kodlanmıştır.

Görüşme verilerinin analizindeki ilk aşama transkripsiyon olup, her bir katılımcıdan elde edilen veriler yazılı dokümanlar haline getirilmesi sağlanmıştır. Çapraz kontrollerle veri analizleri sürekli olarak karşılaştırarak tüm veri analizine son hali verilmiştir. Bu esnada her bir kategori, alt kategorileriyle ve diğer kategorilerle karşılaştırılarak sürekli karşılaştırmalı analiz yöntemi (Strauss ve Corbin, 1998) kullanılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlayabilmek için proje uzmanları araştırmanın her aşamasında görüş ve danışman desteği vererek sürece dahil olmuştur.

4. BULGULAR

Proje kapsamında ön saha araştırması bulguları ve tespit edilen odak grup ile yürütülen mentor-mentee faaliyetlerine ilişkin bulgular ayrı başlıklar altında sunulmuştur. Bu bağlamda nicel yöntemlerden elde edilen bulgular ile görüşme bulguları ilişkilendirilerek yer almıştır.

4.1. Devamsızlık Nedenlerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında, öğrencilerin okula ilişkin tutum ölçeği ve devamsızlık anketine verdikleri yanıtlardan elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Öğrencilerin Okula İlişkin Tutum Ölçeğinin “Güven, Sevgi, Değer, Uyum” alt boyutlarına ilişkin elde edilen veriler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Okula İlişkin Tutum Ölçeği 1.,2.,10.,11.,14.,17.,19.,21. Maddeler Frekans Tablosu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Madde1	Çok Az Katılıyorum	2	2,4	2,4
	Kısmen Katılıyorum	24	28,2	28,2
	Oldukça Katılıyorum	32	37,6	37,6
	Tamamen Katılıyorum	27	31,8	31,8
	Toplam	85	100,0	100,0
Madde 3*	Hiç Katılmıyorum	33	38,8	38,8
	Çok Az Katılıyorum	34	40,0	40,0
	Kısmen Katılıyorum	12	14,1	14,1
	Oldukça Katılıyorum	3	3,5	3,5
	Tamamen Katılıyorum	3	3,5	3,5
	Toplam	85	100,0	100,0
Madde 10	Hiç Katılmıyorum	4	4,7	4,7
	Çok Az Katılıyorum	10	11,8	11,8
	Kısmen Katılıyorum	21	24,7	24,7
	Oldukça Katılıyorum	28	32,9	32,9
	Tamamen Katılıyorum	22	25,9	25,9
	Toplam	85	100,0	100,0
Madde 11*	Çok Az Katılıyorum	16	18,8	18,8
	Kısmen Katılıyorum	11	12,9	12,9
	Oldukça Katılıyorum	2	2,4	2,4
	Tamamen Katılıyorum	1	1,2	1,2
	Toplam	85	100,0	100,0
Madde 14	Hiç Katılmıyorum	4	4,7	4,7
	Çok Az Katılıyorum	6	7,1	7,1
	Kısmen Katılıyorum	11	12,9	12,9
	Oldukça Katılıyorum	33	38,8	38,8
	Tamamen Katılıyorum	31	36,5	36,5
	Toplam	85	100,0	100,0
Madde 17*	Hiç Katılmıyorum	56	65,9	65,9
	Çok Az Katılıyorum	18	21,2	21,2
	Kısmen Katılıyorum	5	5,9	5,9
	Oldukça Katılıyorum	4	4,7	4,7
	Tamamen Katılıyorum	2	2,4	2,4
	Toplam	85	100,0	100,0
Madde 19	Hiç Katılmıyorum	6	7,1	7,1
	Çok Az Katılıyorum	9	10,6	10,6
	Kısmen Katılıyorum	29	34,1	34,1
	Oldukça Katılıyorum	27	31,8	31,8
	Tamamen Katılıyorum	14	16,5	16,5
	Toplam	85	100,0	100,0
Madde 21*	Hiç Katılmıyorum	26	30,6	30,6
	Çok Az Katılıyorum	20	23,5	23,5
	Kısmen Katılıyorum	28	32,9	32,9
	Oldukça Katılıyorum	7	8,2	8,2
	Tamamen Katılıyorum	4	4,7	4,7
	Toplam	85	100,0	100,0

Not. * işaretli maddeler olumsuz maddelerdir.

Tablo 2’ de Okula İlişkin Tutum Ölçeğinin farklı boyutlarına ait olan 1.,3.,10.,11.,14.,17.,19. ve 21. Maddelerine ait frekanslar ve cevap yüzdeleri sunulmuştur. Uygulanan ölçeğinin ilk 6 maddesi ölçeğin 4 alt boyutundan ilki olan “Güven” boyutuna aittir. Tablo 2 de olumlu olarak kategorize edilebilecek olan “1.Okulda kendimi güvende hissediyorum.” Maddesine katılımcıların %31,8 ‘i tamamen katıldığını belirtmiş olup katılımcıların %2,4’ü çok az katıldığını belirtmiştir. Tabloya göre “Okulda kendimi güvende hissediyorum” ifadesine hiç katılmadığını belirten katılımcı bulunmamaktadır. Tabloda yıldız işaretli olan Madde 3’te Okula tutum ölçeğinin ilk 4 alt boyutundan ilki olan “Güven” boyutuna aittir. Olumsuz olarak kategorize edilen olan “3.Okul bana güven vermiyor.” Maddesine katılımcıların %3,5 ‘i tamamen katıldığını belirtmiş olup katılımcıların %38,8’i hiç katılmadığını ve %40’ı çok az katıldığını belirtmiştir.

Okula İlişkin Tutum ölçeğinin 7., 8., 9., 10., 11. Ve 12. maddeleri ölçeğin 4 alt boyutundan olan “Sevgi” boyutuna aittir. Tablo 2 de olumlu olarak kategorize edilen “10.Okulda olmayı çok severim. Maddesine katılımcıların %4,7’si hiç katılmadığını, %11,8’i çok az katıldığını, %24,7’si kısmen katıldığını, %32,9’u oldukça katıldığını ve %25,9’u ise tamamen katıldığını belirtmiştir. Tablo 5’te Okula tutum ölçeğinin “Sevgi” boyutuna ait olup olumsuz olarak nitelendirilen madde 11“Okuldan nefret ediyorum.” Maddesine katılımcıların %64,7’si hiç katılmadığını, %18,8’i çok az katıldığını, %12,9’u kısmen katıldığını, %2,4’ü oldukça katıldığını ve %1,2’si ise tamamen katıldığını belirttiği görülmektedir.

Uygulanan ölçeğinin 13., 14., 15., 16. Ve 17. maddeleri ölçeğin 4 alt boyutundan olan “Değer” boyutuna aittir. Tablo 2’de olumlu olarak kategorize edilen “14.Okul önemli bir toplumsal değerdir.” Maddesine katılımcıların %4,7’si hiç katılmadığını, %7,1’i çok az katıldığını, %12,9’u kısmen katıldığını, %38,8’i oldukça katıldığını ve %36,5’i ise tamamen katıldığını belirtmiştir. Tablo 2’de Okula Tutum Ölçeğinin bir diğer olumsuz maddesi olan “17. Okul toplumsal değerleri yozlaştırıyor.” Maddesine katılımcıların %65,9’unun hiç katılmadığını, %21,2’sinin çok az katıldığını, %5,9’unun kısmen katıldığını, %4,7’sinin oldukça katıldığını ve %2,4’ünün tamamen katıldığını belirttiği görülmektedir.

Uygulanan ölçeğinin 18., 19., 20., ve 21. maddeleri ölçeğin 4 alt boyutundan olan “Uyum” boyutuna aittir. Olumlu olarak kategorize edilen “19. Okulda kendimi huzurlu hissediyorum.” Maddesine katılımcıların %7,1’i hiç katılmadığını, %10,6’sı çok az katıldığını, %34,1’i kısmen katıldığını, %31,8’i oldukça katıldığını ve %16,5’i ise tamamen katıldığını belirtmiştir. Tablo 2’de olumsuz

olarak belirtilen “21. Okul sıkıcı bir yerdir.” Maddesine katılımcıların %30,6’sı hiç katılmadığını, %23,5’i çok az katıldığını, %32,9’u kısmen katıldığını, %8,2’si oldukça katıldığını ve %4,7’si ise tamamen katıldığını belirtmiştir.

Öğrencilerin Devamsızlık Nedenleri Anketinin “Okul ve Yönetim, Öğretmen, Aile, Çevre, Akademik Kaygı, Kişisel, Arkadaş” alt boyutlarına ilişkin elde edilen veriler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3

Devamsızlık Anketinin 9.,12.,26.,28.,34.,38.,48. Maddelerine Ait Frekans Tablosu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Madde 9	Hayır	19	22,4	22,4
	Bazen	26	30,6	30,6
	Evet	40	47,1	47,1
	Toplam	85	100,0	100,0
Madde 12	Hayır	27	31,8	31,8
	Bazen	26	30,6	30,6
	Evet	32	37,6	37,6
	Toplam	85	100,0	100,0
Madde 26	Hayır	20	23,5	23,5
	Bazen	18	21,2	21,2
	Evet	47	55,3	55,3
	Toplam	85	100,0	100,0
Madde 28	Hayır	23	27,1	27,1
	Bazen	37	43,5	43,5
	Evet	25	29,4	29,4
	Toplam	85	100,0	100,0
Madde 34	Hayır	48	56,5	56,5
	Bazen	19	22,4	22,4
	Evet	18	21,2	21,2
	Toplam	85	100,0	100,0
Madde 38	Hayır	7	8,2	8,2
	Bazen	24	28,2	28,2
	Evet	54	63,5	63,5
	Toplam	85	100,0	100,0
Madde 48	Hayır	55	64,7	64,7
	Bazen	19	22,4	22,4
	Evet	11	12,9	12,9
	Toplam	85	100,0	100,0

Tablo 3’te Devamsızlık Nedenleri anketinin 7 farklı boyutunu temsilen 9.,12.,26.,28.,34.,38.,48. Maddelerine ait frekanslar ve cevap yüzdeleri sunulmuştur. Anketin ilk 10 maddesi Okul ve Yönetim boyutunu oluşturmaktadır. Tabloda bunlardan “9. Okulun ilk ya da son haftalarında ders yapılmadığı için” maddesine katılımcıların %22,4’ü Hayır, %30,6’sı Bazen ve %47,1’i Evet seçeneğini seçmiştir. Anketin 11- 17 arası maddeleri is bir diğer alt boyut olan Öğretmeni temsil etmektedir. Bu boyutu

temsilen Tablo 3'te "12.Bazı dersler çok sıkıcı geçtiği için" maddesi incelenmiştir. Katılımcılardan %31,8'i maddeye Hayır yanıtını verirken %30,6'sı Bazen ve % 37,6'sı ise Evet yanıtını seçmiştir.

Uygulanan Anketin 18-26 aralığında bulunan maddeleri Aile boyutunu oluşturmaktadır. Tabloda bunlardan "26. Bir yakınım vefat ettiğinde" maddesine katılımcıların %22,4'ü Hayır, %30,6'sı Bazen ve %47,1'i Evet seçeneğini seçmiştir.

Devamsızlık Nedenleri Anketinde 27-31 numaralı maddeler ise Çevre boyutunu temsil etmektedir. Tablo 3'te "28.Havanın soğuk ya da yağışlı olduğu günlerde" maddesinin frekans tablosu bulunmaktadır. Katılımcılardan %27,1'i maddeye Hayır yanıtını verirken %43,5'i Bazen ve % 29,4'ü ise Evet yanıtını seçmiştir.

Anketin 32-36 arası maddeleri Devamsızlık Anketinin Akademik Kaygı boyutunu oluşturmaktadır. Tabloda bunlardan "34. Başarısız olduğum derslere katılmak istemediğim için" maddesine katılımcıların %56,5'i Hayır, %22,4'ü Bazen ve %21,2'si Evet seçeneğini seçmiştir Anketin 37-45 arası maddeleri ise Devamsızlık Nedenlerinin Kişisel boyutunu temsil etmektedir. Bu boyutu temsilen Tablo 3'te "38.Hasta olduğum zaman" maddesi incelenmiştir. Katılımcılardan %8,2'si maddeye Hayır yanıtını verirken %28,2'si Bazen ve %63,5'i ise Evet yanıtını seçmiştir. Son olarak 45-51 arası maddeler ise anketin Arkadaş boyutunu oluşturmaktadır. Tablo 3'te bu alt boyut içinde "48.Arkadaşlarımla okuldan kaçma kararı aldığımızda" maddesi incelenmiştir. Bu maddeye katılımcı öğrencilerden %64,7'si Hayır yanıtını verirken %22,4'ü Bazen, %12,9'u Evet yanıtını vermiştir.

Devamsızlık anketinin Okul ve Yönetim, Öğretmen, Aile, Çevre, Akademik Kaygı, Kişisel ve Arkadaş olmak üzere 7 boyutu bulunmaktadır. Devamsızlık Anketine İlişkili Örneklem T testi analizinden elde edilen veriler Tablo 4 ve Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 4

İlişkili Örneklem T İstatistiği

		Aritmetik Ortalama	N	Std. Sapma	Ortalamının Std. Hatası
İlişki 1	Okul ve Yönetim	7,0118	85	4,50791	,48895
	Öğretmen	4,4000	85	3,64887	,39578
İlişki 2	Okul ve Yönetim	7,0118	85	4,50791	,48895
	Aile	4,2941	85	3,77278	,40922
İlişki 3	Okul ve Yönetim	7,0118	85	4,50791	,48895
	Çevre	2,4941	85	2,11358	,22925
İlişki 4	Okul ve Yönetim	7,0118	85	4,50791	,48895
	Akademik Kaygı	3,0706	85	2,56714	,27845
İlişki 5	Okul ve Yönetim	7,0118	85	4,50791	,48895
	Kişisel	7,0000	85	4,36708	,47368
İlişki 6	Okul ve Yönetim	7,0118	85	4,50791	,48895
	Arkadaş	1,6471	85	2,30788	,25033

İlişki 7	Öğretmen	4,4000	85	3,64887	,39578
	Aile	4,2941	85	3,77278	,40922
İlişki 8	Öğretmen	4,4000	85	3,64887	,39578
	Çevre	2,4941	85	2,11358	,22925
İlişki 9	Öğretmen	4,4000	85	3,64887	,39578
	Akademik Kaygı	3,0706	85	2,56714	,27845
İlişki 10	Öğretmen	4,4000	85	3,64887	,39578
	Kişisel	7,0000	85	4,36708	,47368
İlişki 11	Öğretmen	4,4000	85	3,64887	,39578
	Arkadaş	1,6471	85	2,30788	,25033
İlişki 12	Aile	4,2941	85	3,77278	,40922
	Çevre	2,4941	85	2,11358	,22925
İlişki 13	Aile	4,2941	85	3,77278	,40922
	Akademik Kaygı	3,0706	85	2,56714	,27845
İlişki 14	Aile	4,2941	85	3,77278	,40922
	Kişisel	7,0000	85	4,36708	,47368
İlişki 15	Aile	4,2941	85	3,77278	,40922
	Arkadaş	1,6471	85	2,30788	,25033
İlişki 16	Çevre	2,4941	85	2,11358	,22925
	Akademik Kaygı	3,0706	85	2,56714	,27845
İlişki 17	Çevre	2,4941	85	2,11358	,22925
	Kişisel	7,0000	85	4,36708	,47368
İlişki 18	Çevre	2,4941	85	2,11358	,22925
	Arkadaş	1,6471	85	2,30788	,25033
İlişki 19	Akademik Kaygı	3,0706	85	2,56714	,27845
	Kişisel	7,0000	85	4,36708	,47368
İlişki 20	Akademik Kaygı	3,0706	85	2,56714	,27845
	Arkadaş	1,6471	85	2,30788	,25033
İlişki 21	Kişisel	7,0000	85	4,36708	,47368
	Arkadaş	1,6471	85	2,30788	,25033

Tablo 5

İlişkili Örneklem T Testi

		İlişki Farkları					
		Aritmetik Ortalama	Std. Sapma	Ortalamanın Std. Hatası	t	df	Önem Düzeyi (2 yönlü)
İlişki 1	Okul ve Yönetim- Öğretmen	2,61176	3,77048	,40897	6,386	84	,000
İlişki 2	Okul ve Yönetim- Aile	2,71765	4,47110	,48496	5,604	84	,000
İlişki 3	Okul ve Yönetim- Çevre	4,51765	4,04325	,43855	10,301	84	,000
İlişki 4	Okul ve Yönetim- Akademik Kaygı	3,94118	3,48587	,37810	10,424	84	,000
İlişki 5	Okul ve Yönetim- Kişisel	,01176	3,86835	,41958	,028	84	,978
İlişki 6	Okul ve Yönetim- Arkadaş	5,36471	4,14283	,44935	11,939	84	,000
İlişki 7	Öğretmen- Aile	,10588	3,88533	,42142	,251	84	,802
İlişki 8	Öğretmen- Çevre	1,90588	3,44558	,37373	5,100	84	,000

İlişki 9	Öğretmen- Akademik Kaygı	1,32941	3,36080	,36453	3,647	84	,000
İlişki 10	Öğretmen- Kişisel	-2,60000	4,05967	,44033	-5,905	84	,000
İlişki 11	Öğretmen- Arkadaş	2,75294	3,49117	,37867	7,270	84	,000
İlişki 12	Aile-Çevre	1,80000	2,95925	,32098	5,608	84	,000
İlişki 13	Aile-Akademik Kaygı	1,22353	3,25641	,35321	3,464	84	,001
İlişki 14	Aile- Kişisel	-2,70588	4,10813	,44559	-6,073	84	,000
İlişki 15	Aile- Arkadaş	2,64706	3,30118	,35806	7,393	84	,000
İlişki 16	Çevre- Akademik Kaygı	-,57647	2,21132	,23985	-2,403	84	,018
İlişki 17	Çevre- Kişisel	-4,50588	3,45248	,37447	-12,033	84	,000
İlişki 18	Çevre- Arkadaş	,84706	2,29651	,24909	3,401	84	,001
İlişki 19	Akademik Kaygı- Kişisel	-3,92941	3,06201	,33212	-11,831	84	,000
İlişki 20	Akademik Kaygı- Arkadaş	1,42353	2,21132	,23985	5,935	84	,000
İlişki 21	Kişisel- Arkadaş	5,35294	3,50410	,38007	14,084	84	,000

Tablo 4 ve Tablo 5 Devamsızlık Anketinde uygulanan ilişkili örneklem T testinin sonuçlarını göstermektedir. Tablo 5’te verilen T testi analizlerinde, “Önem Düzeyi $<0,05$ ” olması ikili boyutların ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu göstermektedir.

Tablo 5 incelendiğinde, İlişki 1 Okul ve Yönetim ile Öğretmen boyutu arasında farklılaşma olduğunu ($p=0,00 <0,05$) ve Okul ve Yönetim boyutunun ($\bar{x}=7,0118$) ortalama yüksekliği nedeniyle Öğretmen boyutuna ($\bar{x}=4,4000$) göre öğrencilerin daha fazla devamsızlık yapmasına neden olduğu görülmektedir. İlişki 2 Okul ve Yönetim ile Aile boyutu arasında farklılaşma olduğunu ($p=0,00 <0,05$) ve Okul ve Yönetim boyutunun ($\bar{x}=7,0118$) Aile boyutuna ($\bar{x}=4,2941$) göre öğrencilerin daha fazla devamsızlık yapmasına neden olduğu görülmektedir. İlişki 3 Okul ve Yönetim ile Çevre boyutu arasında farklılaşma olduğunu ($p=0,00 <0,05$) ve Okul ve Yönetim boyutunun ($\bar{x}=7,0118$) Aile boyutuna ($\bar{x}=2,4941$) göre öğrencilerin daha fazla devamsızlık yapmasına neden olduğu görülmektedir. İlişki 4 Okul ve Yönetim ile Akademik Kaygı boyutu arasında farklılaşma olduğunu ($p=0,00 <0,05$) ve Okul ve Yönetim boyutunun ($\bar{x}=7,0118$) Akademik Kaygı boyutuna ($\bar{x}=3,0706$) göre öğrencilerin daha fazla devamsızlık yapmasına neden olduğu görülmektedir. İlişki 6 Okul ve Yönetim ile Arkadaş boyutu arasında farklılaşma olduğunu ($p=0,00 <0,05$) ve Okul ve Yönetim boyutunun ($\bar{x}=7,0118$) Arkadaş boyutuna ($\bar{x}=1,6471$) göre öğrencilerin daha fazla devamsızlık yapma nedeni olduğu görülmektedir.

İlişki 8 ile Öğretmen ile Çevre boyutunun ortalamaları arasında farklılaşma olduğunu ($p=0,00 <0,05$) ve Öğretmen boyutunun ($\bar{x}=4,4000$) Çevre boyutuna ($\bar{x}=2,4941$) göre öğrencilerin daha fazla devamsızlık yapma nedeni olduğu görülmektedir. İlişki 9 ile Öğretmen ile Akademik Kaygı boyutunun ortalamaları arasında farklılaşma olduğunu ($p=0,00 <0,05$) ve Öğretmen boyutunun ($\bar{x}=4,4000$) Akademik Kaygı boyutuna ($\bar{x}=3,0706$) göre öğrencilerin daha fazla devamsızlık yapma nedeni olduğu

görülmektedir. İlişki 10 ile Öğretmen ile Kişisel boyutunun ortalamaları arasında farklılaşma olduğunu ($p= 0,00 <0,05$) ve Kişisel nedenler boyutunun ($\bar{x}= 7,0000$) Öğretmen kaynaklı nedenler boyutuna göre ($\bar{x}= 4,4000$) öğrencilerin daha fazla devamsızlık yapmasına neden olduğu görülmektedir. İlişki 11 ile Öğretmen ile Arkadaş boyutunun ortalamaları arasında farklılaşma olduğunu ($p= 0,00 <0,05$) ve Arkadaş kaynaklı nedenler boyutunun ($\bar{x}= 1,6471$) Öğretmen kaynaklı nedenler boyutuna göre ($\bar{x}= 4,4000$) öğrencilerin devamsızlık yapmasına daha fazla sebebiyet verdiği görülmektedir.

İlişki 12 ile Aile ile Çevre boyutunun ortalamaları arasında farklılaşma olduğunu ($p= 0,00 <0,05$) ve öğrencilerin Aile kaynaklı nedenler boyutunu ($\bar{x}= 4,2941$) Çevre kaynaklı nedenler boyutuna göre ($\bar{x}= 2,4941$) devamsızlık yapmak için daha çok sebep gösterdiği görülmektedir. İlişki 13 ile Aile ile Akademik Kaygı boyutunun ortalamaları arasında farklılaşma olduğunu ($p= 0,01 <0,05$) ve öğrencilerin Aile kaynaklı nedenler boyutunu ($\bar{x}= 4,2941$) Akademik kaygı kaynaklı nedenler boyutuna göre ($\bar{x}= 3,0706$) devamsızlık yapmak için daha çok sebep gösterdiği görülmektedir. İlişki 14 ile Aile ile Kişisel boyutunun ortalamaları arasında farklılaşma olduğunu ($p= 0,01 <0,05$) ve öğrencilerin Aile kaynaklı nedenler boyutunu ($\bar{x}= 4,2941$) Kişisel kaynaklı nedenler boyutuna göre ($\bar{x}= 7,0000$) devamsızlık yapmak için daha çok sebep gösterdiği görülmektedir.

İlişki 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 de önem düzeyleri ($p < 0,05$) incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar içermektedir.

İlişki 5 olarak tanımlanan Okul ve Yönetim boyutu ile Kişisel boyutunun ortalamalarına ait önem düzeyi değerinin $0,978 > 0,05$ olduğunu bu durumda Okul ve Yönetim boyutu ve Kişisel boyutunun ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlam farklılığı yoktur. İlişki 7 olarak tanımlanan Öğretmen ve Aile boyutlarının ortalamaları farkının önem düzeyi değerinin ise $0,802 > 0,05$ olduğundan Öğretmen ve Aile boyutlarının devamsızlığa sebep oluş açısından ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadığı yorumu yapılacaktır.

Tablo 6

Okula İlişkin Tutum Ölçeği ve Devamsızlık Anketinin Boyutlar Arası Korelasyon Testi

		Güven	Sevgi	Değer	Uyum	Okul Yönetim	Öğretmen	Aile	Çevre	Akademik Kaygı	Kişisel	Arka daş
Güven	Pearson	1	,387**	,226*	,235*	-,051	,186	,048	,048	,065	-,002	,044
	Korelasyon											
	Önem Düzeyi. (2-tailed)		,000	,037	,030	,642	,088	,661	,659	,552	,983	,691
	N	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
Sevgi	Pearson	,387**	1	,525**	,543**	,093	,028	-,066	-,125	,067	,003	-,050
	Korelasyon											
	Önem Düzeyi. (2-tailed)	,000		,000	,000	,396	,797	,550	,253	,542	,980	,648

	N	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
Değer	Pearson Korelasyon	,226*	,525**	1	,525**	-,023	,032	-,067	-,104	,054	,039	-,097
	Önem Düzeyi. (2-tailed)	,037	,000		,000	,834	,774	,541	,344	,620	,720	,375
	N	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
Uyum	Pearson Korelasyon	,235*	,543**	,525**	1	-,163	-,056	-,192	-,221*	-,054	-,049	-,130
	Önem Düzeyi. (2-tailed)	,030	,000	,000		,137	,611	,079	,042	,622	,654	,235
	N	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
Okul ve Yönetim	Pearson Korelasyon	-,051	,093	-,023	-,163	1	,590**	,428*	,443**	,638**	,620**	,408**
	Önem Düzeyi. (2-tailed)	,642	,396	,834	,137		,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
Öğretmen	Pearson Korelasyon	,186	,028	,032	-,056	,590**	1	,452*	,383**	,460**	,499**	,383**
	Önem Düzeyi. (2-tailed)	,088	,797	,774	,611	,000		,000	,000	,000	,000	,000
	N	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
Aile	Pearson Korelasyon	,048	-,066	-,067	-,192	,428**	,452**	1	,624**	,528**	,499**	,497**
	Önem Düzeyi. (2-tailed)	,661	,550	,541	,079	,000	,000		,000	,000	,000	,000
	N	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
Çevre	Pearson Korelasyon	,048	-,125	-,104	-,221*	,443**	,383**	,624*	1	,568**	,629**	,463**
	Önem Düzeyi. (2-tailed)	,659	,253	,344	,042	,000	,000	,000		,000	,000	,000
	N	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
Akademik Kaygı	Pearson Korelasyon	,065	,067	,054	-,054	,638**	,460**	,528*	,568**	1	,726**	,593**
	Önem Düzeyi. (2-tailed)	,552	,542	,620	,622	,000	,000	,000	,000		,000	,000
	N	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
Kişisel	Pearson Korelasyon	-,002	,003	,039	-,049	,620**	,499**	,499*	,629**	,726**	1	,601**
	Önem Düzeyi. (2-tailed)	,983	,980	,720	,654	,000	,000	,000	,000	,000		,000
	N	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
Arkadaş	Pearson Korelasyon	,044	-,050	-,097	-,130	,408**	,383**	,497*	,463**	,593**	,601**	1
	Önem Düzeyi. (2-tailed)	,691	,648	,375	,235	,000	,000	,000	,000	,000	,000	
	N	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85

** . Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır. (2 yönlü).

*. Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır. (2-yönlü).

İki anketin boyutlarına ait ortalama puanlar arasındaki korelasyonlar incelendiğinde anlamlı bir ilişki bulunamadığından boyutların toplam puanları üzerinden korelasyon testi yapılmıştır. Tablo 6

incelendiğinde Okula tutum ölçeğinin boyutları ile Devamsızlık nedenleri anketinin Uyum ve Çevre boyutları arasında düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir, $r=-0,221$, $p < 0,05$. Buna göre Uyum boyutunun değerleri arttıkça Çevre kaynaklı nedenler boyutunun değerlerinin düştüğünü söylemek mümkündür. Uygulanan iki ölçeğin boyutları arasında Uyum ve Çevre ilişkisinden farklı anlamlı ilişki bulunamamıştır.

4.2. Akademik-Sosyal danışmanlık desteğine ilişkin uzman görüşleri

Proje kapsamında seçilen öğrencilerimiz ve aileleriyle yapılan görüşmeler ve saha çalışmaları neticesinde ulaşılan bulgular aşağıdaki üç başlık altında sunulmuştur.

Okul terki riski yaşayan öğrencilerin devamsızlık nedenleri

Odak grup kapsamında projeye dâhil edilen 20 öğrenciyle sürdürülen görüşme ve faaliyetler sonunda saha uzmanlarının devamsızlık nedeni olarak belirledikleri durumlar şu şekildedir:

- 1) *Eğitim düzeyi:* Odak gruptaki öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin tamamı ilköğretim ve daha altı mezuniyete sahiptir. Okuryazar olmayan ebeveynler de tespit edilmiştir. Bu durum, eğitime verilen değer, gerektiğinde öğrenciye akademik destek olamama ve okula ilişkin tutumu etkileyebilmektedir.
- 2) *Ekonomik düzey:* Ailelerin tamamının yoksullukla mücadele ettiği ve ekonomik sorunlar yaşayan ebeveynlerin çocuklarını okula göndermek istemediği gözlenmiştir. Bazı ebeveynlerin çocuklarının okula gitmek yerine çalışmasına daha sıcak baktığı tespit edilmiştir. Öğrencilerden birinin beden eğitimi dersi için okuldan istenen eşofmanı alamadığı için arkadaşlarının yanında mahcup olduğu ve bu nedenle okula gitmek istemeyip yüksek devamsızlık yaptığı görülmüştür. Ekonomik zorluk neticesinde okulda gıda alamayan öğrenciler de tespit edilmiştir. Bu nedenle, ailelerinin ekonomik olarak desteklenmesi şarttır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Sosyal Hizmet Merkezleri, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Belediyeler vb. kurumlar bu aşamada aileyi desteklemelidir. (Sosyal Ekonomik Destek(SED), şartlı eğitim desteği, kırtasiye desteği, gıda desteği, ısınma desteği...) Proje kapsamındaki öğrencilerimizin ailelerinden ilgili kriterleri karşılayanlar sosyal yardımlardan faydalandırılmıştır.
- 3) *Okul içi iletişim:* Okul yönetiminin ve öğretmenlerin, odak grupta yer alan öğrencilerle olan iletişimlerinde hassas davranmaları önemlidir. Bazı öğrenciler sorunlarını rehber öğretmeniyle veya okul idaresiyle paylaşmakta çekimser davranmış ve gerekçe olarak, alay konusu olabileceğini düşünmüştür. Milli Eğitim Müdürlüklerinin belirlediği bu kapsamdaki öğrencilerin yoğun bulunduğu okullarda, okul yönetimi ve öğretmenlere yönelik sosyal içerme eğitimlerinin verilmesi yerinde olacaktır.

4) *Aile içi iletişim:* Aile içinde sağlıklı bir iletişim ortamının bulunması, çocukların başarılı bir kimlik geliştirmelerine katkı sağlamak ve bu durum akademik ve sosyal yaşamlarına da yansımaktadır. Araştırmalara göre; işlevsel ana-baba tutum ve davranışları, özellikle baba ile kurulan bağın niteliğı, sağlıklı aile içi iletişim gibi faktörler, çocukların sağlıklı bir psikolojiye sahip olmalarına, bağımsız düşünmelerine ve bunlara benzer birçok olumlu özelliğın kazanılmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Aksi durumda çocuklar, uyumsuz, tutarsız ve antisosyal davranışlar sergileyebilmektedir. Psiko-sosyal sorunları olan aynı zamanda eğitim ve sağlıkla ilgili temel konularda ihtiyaçlarını karşılayamayan bireylerden oluşan bir aileyi bir arada tutmak çok güçtür. Okul terkinin kişisel, toplumsal, okul ve öğretmenler ile ilgili nedenlerinin yanı sıra belki de en önemli nedeni ailedir. Aile, öğrencinin okuldaki eğitim ve öğretim çalışmalarını yakından izlemeyip, onunla okul hakkında gerekli paylaşımlarda bulunmuyorsa okul terki riski artmaktadır. Aynı zamanda ailenin sosyo kültürel yapısı, eğitime bakış açısı, öğrencinin eğitimi ile ilgili beklentisi, aile içi iletişim, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin durumu, komşularla ilişkiler, şiddet, ailedeki çocuk sayısı, ailenin büyüklüğü, eğitim süreci sırasında yer değıştirmeler, eğitimin aileye maliyeti, ailenin yaşam kalitesi gibi unsurlar ve olası olumsuzluklar da okul terki riskini artırmaktadır. Tüm bu riskler dolayısıyla; sadece risk altındaki çocuğa odaklı bir yaklaşımla sonuç almak mümkün değıildir. Ailelerin daha sağlıklı ve mutlu yaşamaları, aile içi süreçlerin daha işlevsel hale getirilmesi, aile yaşam kalitesinin arttırılması ve ailelerin karşılaşılabilecekleri riskli durumlara karşı önlemler alabilmek ailenin bütününe hitap eden aile odaklı bir yaklaşım ile mümkün olabilecektir.

Okul terki riski yaşayan öğrencilerin ihtiyaç duyduğu sosyal destekler

1) *Sosyal yaşam ile bütünleşme:* Saha araştırmasında; iki hanede halen kimliğı olmayan üç birey tespit edilmiş, ilgili kurumlar (nüfus müdürlüğü, sağlık müdürlüğü) bilgilendirilerek kimlik almaları için gerekli olan süreç başlatılmıştır. Ayrıca; öğrencilerimizden ikisinde psikolojik sorunlar gözlenmiş ve destek için sosyal hizmet merkezi uzmanlarına yönlendirilmiştir.

Sağıksız çevre koşullarının ve yanlış arkadaşlıkların öğrencilerimizi olumsuz etkilediğı gözlenmiştir. Öğrencilerimiz okula gitmedikleri zaman veya okula gitseler dahi okul dışı zamanlarda suça sürüklenme, bağımlılık gibi tehditlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle, öğrencilerimiz ile serbest zaman etkinlikleri düzenlenmelidir. Keyif alabilecekleri sosyal ve kültürel etkinlikler, spora ilgisi olanlarla sportif faaliyetler, sanata ilgisi olanlarla sanatsal faaliyetler gerçekleştirilmelidir. Proje kapsamında yapılan serbest zaman etkinliklerine 3.3.'te değinilmiştir. Ayrıca; yetenek taramaları gerçekleştirilerek, öğrencilerin yetenekli oldukları alanlara yönlendirilmeleri sağlanmalıdır.

2) *Ekonomik bağımsızlık:* Sosyo-ekonomik açıdan bakıldığında odak gruptaki öğrencilerin ailelerinin düşük eğitim düzeyine sahip olması çalışma becerileri yetersizliği, istihdam edilememe, kayıt dışı çalışma ve sosyal güvenceden mahrumiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Ebeveynlerin işgücü piyasasına erişimde de zorluklar yaşadığı gözlenmiştir. Odak gruptaki beş öğrencinin babası iş başvurusu yaptıklarında, işverenler tarafından yaşadıkları bölgelerin suç mahalli olarak görülmesi nedeniyle, sosyal dışlanma, ayrımcılık ve önyargıya maruz kalarak tercih edilmediklerini ifade etmiştir. Bu sebeple katılımcı öğrenci ailelerinin sosyal desteğe bağlı kalmak yerine dezavantajlı gruplara tanınabilecek iş olanaklarından faydalanmaları önerilmiştir.

3) *Sağlık koşullarında iyileşme:* Evlerin üçte birinin hanede yaşayanların sağlığını tehdit eder nitelikte standart altı barınma koşullarına sahip olduğu ve öğrencinin/öğrencilerin çalışabileceği oda/alan bulunmadığı gözlenmiştir. İki bireyin de koah hastası olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, ilgili kurumlar tarafından (belediye, kaymakamlık vb.) bu evlerdeki barınma koşulları acilen iyileştirilmelidir. Bu ailelere, sağlık müdürlükleri tarafından hijyen setleri temin edilmelidir.

4) *Aile odaklı çözüm planları:* Aile odaklı entegre sosyal hizmet modelinin en önemli bileşeni, ortak kararlar alabilmek ve faaliyetlerin koordinasyonudur. Çünkü; bir çocuğu ailesinden bağımsız ele alamayacak olan hizmet modellerinin çocuk odaklı çalışmasının yanı sıra ailesine ya da çocuğun bakımını ve sorumluluğunu üstlenen kişilere gerekli desteği sağlayarak, güçlenmesini sağlaması beklenir. Bu yaklaşım multidisipliner ve çok yönlü iş birliğini içermektedir. Türkiye'de ve uluslararası alanda elde edilen deneyimlere göre, yerel ve bölgesel düzeydeki paydaşların ortaklığında yürütülen faaliyetlerin iyi bir şekilde koordine edilmesi, başarılı olmak için önemli bir faktördür. Yereldeki ortakların katılımı ve aile odaklı karar alma noktasında Kaymakamlıklar, sosyal hizmetlerin sunumu noktasında ise sosyal hizmet merkezleri kilit rol üstlenecektir.

Okul terki riski yaşayan öğrencilerin ihtiyaç duyduğu akademik destekler

1) *Bireysel ders destekleri:* Proje uzmanlarının sahadaki deneyimleri sonrasında yüksek devamsızlığa sahip olan öğrencilerin bazı derslerde (örneğin matematik ve fen gibi) zorluk yaşadıkları ve bu derslerin olduğu günlerde okula gelmek istemedikleri tespit edilmiştir. Proje kapsamında değerlendirilen öğrencilerin büyük çoğunluğu akademik anlamda arkadaşlarının gerisinde oldukları için yüksek devamsızlık yaptıkları ve okuldan kopma noktasına geldikleri tespit edilmiştir. 4.1. bölümündeki bulgularda da okula devamsızlığını tetikleyen boyutlardan birinin okulun genel işleyişleri olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda atılabilecek çözüm adımlarından biri, devam sorunu yaşayan katılımcı öğrencilerin derslerine yardım açısından desteklenmesidir. Üniversitelerin eğitim fakültelerinde sosyo-ekonomik veya özel gereksinimli öğrencileri destekleme açısından yürütülen dersler mevcuttur. Örneğin İstanbul Medeniyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi bünyesinde

Topluma Hizmet Uygulamaları dersinin öğrencileri bu kapsamda projeye dâhil edilerek yüksek devamsızlığı olan öğrencilere gönüllü ders verme hareketliliğine dâhil olabilirler. Lisans öğrencileri ile yapılan görüşmelerde öğrencilerin gönüllülük esasına dayalı olarak proje toplantılarına katılım sağladığı ve bireysel ders verme hareketine destek verebilecekleri belirlenmiştir. Devamsızlık sorunu olan öğrencilerin kendi okulları veya ulaşılabilir derslik ortamlarının planlanması için Fatih İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile koordinasyonun sağlanması ve destek saatlerinin belirlenmesi çözüm planı olarak ifade edilmiştir.

2) *Rehberlik hizmetleri:* Okula uyum noktasında problem yaşayan çocuklarımız, akademik anlamda da arkadaşlarının gerisinde kaldıkları zaman okula gitmek istememektedir. İlgileri ve yetenekleri doğrultusunda spor, sanat vb. alanlara yönlendirilen çocuklar ise, daha özgüvenli, geleceğe daha güvenli bakabilmekte ve okula devam konusunda da daha istekli davranmaktadır.

3) *Aile eğitim seminerleri:* Ebeveynlerin okula yönelik olumsuz bakış açılarını değiştirmek ve çocuklarıyla iletişimlerini kuvvetlendirmek için, uzmanlar tarafından bu ebeveynlere etkili ebeveynlik becerileri eğitimleri verilmelidir. Bu nedenle, benzer özelliklere sahip gruplar için özel istihdam politikaları geliştirilmelidir. İşkur müdürlükleri vasıtasıyla işbaşı eğitim programları, toplum yararına programlar devreye sokulmalıdır. Mesleki yetersizliği olan ebeveynlere Halk Eğitim Merkezleri vasıtasıyla meslek eğitimleri verilmeli ve istihdama erişimleri kolaylaştırılmalıdır. İşverenlere yönelik, sosyal dışlanma, ayrımcılık ve önyargı üzerine eğitimler verilmelidir. Bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları ile koordine çalışılmalıdır.

6. SONUÇ

Mevcut proje çalışmasının araştırma soruları ışığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Devamsızlık Nedenleri Anketinde öğrencilerin Okul ve Yönetim ile Kişisel nedenler boyutlarının maddelerini diğer beş boyuta göre daha çok devamsızlık yapma nedeni olarak gösterdikleri sonucuna varılmıştır. Okula Tutuma İlişkin Ölçekte ise Güven boyutunun öne çıktığı görülmektedir. Öğrenciler “Güven” boyutunda daha olumlu tutumlar sergilerken “Uyum” boyutundaki tutum ölçeğinin diğer boyutlarına göre görece düşük kalmıştır. İki anketin boyutları arasındaki anlamlı ilişkiler test edildiğinde ise Devamsızlık Nedenleri Anketinin “Çevre” boyutu ile Okula İlişkin Tutum Ölçeğinin “Uyum” boyutu arasında düşük seviyeli negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu durumda Devamsızlık Nedenleri Anketinde “Çevre” boyutunun devamsızlık nedeni olma durumu yükselirken Okula İlişkin Tutum Ölçeğinin “Uyum” boyutunun tutum puanı azalma eğiliminde olacaktır.

Örneklem okula devamsızlığı yüksek olan öğrencilerden alınmış olmasına rağmen bu öğrenciler kendini okulda güvende hissetmektedir. Öte yandan katılımcılar okulu değerli bir ortam olarak gördüklerini de ifade etmişlerdir. Bu anlamda çalışma sonuçları okulun kendi dinamiklerinin dışındaki

bazı hususların okula devama engel olduğunu göstermektedir. Bunlardan biri okula uyumdur. Okul devamsızlığı nedenleri arasında okuldaki bazı derslerde zorlanan öğrencilerin ve akran uyumsuzluğu yaşayan öğrencilerin olduğu dikkat çekmiştir. Ayrıca aile ve çevre boyutları öğrencilerin devamsızlık yapma nedenleri arasında öne çıkmıştır. Odak gruptaki gözlem sonuçları da çalışmanın nicel bulgularını desteklemektedir. Uzman gözlemleri, okula devamsızlık nedenleri arasında ebeveynlerin eğitim ve ekonomik düzeyi ile birlikte bazı olumsuz çevresel koşulları da okula devama engel oluşturabileceğini göstermiştir. Proje sonuçları okullar açısından iletişim kanallarının açık olması gerektiğini, aile açısından sosyal hayata uyum sağlayacak çözüm planlarının geliştirilmesi gerektiğini ve öğrencilerin akademik gelişimi açısından ise bireysel ders destekleri ile takviye edilmesi gerektiğini göstermiştir. Bu çalışmanın protokolünde okul terki riski taşıyan öğrenciler ile birlikte örgün eğitimden kopmuş olan öğrencilerin de katılımcı olarak yer alması ve bu öğrencilere dönük bireysel çözüm planlarının uygulanması hedeflenmiştir. Ancak aşağıda yer alan bazı zorluklar bu hedeflerin tamamına ulaşılmasını önlemiştir:

- 1) Projede risk altındaki çocukların belirlenmesi basamağı planlanandan daha uzun sürmüştür,
- 2) Ön testler hazır olmadığından uzman gruplar eşliğinde bu testlerin tamamlanması ve güvenilirliklerinin kontrolünün sağlanması üç ay içerisinde gerçekleşmiştir,
- 3) Aile bazlı çözüm planlarının gerçekleştirilebilmesi için Sosyal Hizmetler Alanında kullanılan bir ölçekten yararlanılmış ancak aileyi güncel bilgiler üzerinden otomasyon yoluyla tanılama yeterliğine sahip daha gelişmiş bir tanılama aracına ihtiyaç olduğu belirlenmiştir,
- 4) Gönüllülük esasına göre proje öncesi sürece dâhil olan bazı öğrencilerle daha sonra iletişim kurulamamıştır.
- 5) Kurumlar arası koordinasyon sürecinde görevlendirme ve belge takibinde bazı gecikmeler yaşanmıştır.

Bu projedeki çıktılar ve bazı eksiklikler üzerinden gelecekte yapılacak bir proje için aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- 1) Kurumlar arası koordinasyonda ilgili kurumdaki görevli araştırmacının önceden belirlenmesi ve iş paketi tanımlarının bir protokol dahilinde açıklanması,
- 2) Sosyal Hizmetler Alanında aileye ilişkin güncel bilgileri içeren bir otomasyonun geliştirilmesi veya ulaşılabilir olması,
- 3) Proje faaliyetlerinin daha geniş zamana yayılması ve proje uygulaması öncesindeki koordinasyon ve veri toplama aracı geliştirilmesi süreci için üç aylık bir zaman diliminin oluşturulması,
- 4) Proje kapsamında sunulacak destekleri karşılamak için bir fon desteğinin oluşturulmasıdır.

7. KAYNAKLAR

- Adıgüzel, A. (2012). Okula ilişkin tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Electronic Journal of Social Sciences*, 11(40), 30-45.
- Aküzüm, C., Yavaş, T., Tan, Ç., &Uçar, M. B. (2015). İlköğretim kurumu öğrencilerinin devamsızlık ve okul terki nedenleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2), 167- 192.
- Altinkurt, Y. (2008). Öğrenci Devamsızlıklarının Nedenleri ve Devamsızlığın Akademik Başarıya Olan Etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 129-142.
- Arslan, A. (2021). Ortaöğretim Öğrencilerinde Okul Terki Riskinin Yordayıcıları: Okula Bağlılık ve Okul Tükenmişliği . *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)* , 54 (2) , 431-458 . DOI: 10.30964/auebfd.669522
- Backman, O. (2017). High school dropout, resource attainment, and criminal convictions. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 54(5) 715-749. doi: 10.1177/0022427817697441
- Battin-Pearson, S., Newcomb, M.D., Abbott, R.D., Hill, K. G., Catalano, R. F., & Hawkins, J. D. (2000). Predictors of early high school dropout: A test of five theories. *Journal of Educational Psychology*, 92 (3), 568-582.
- Creswell, J. W. (2015). *A concise introduction to mixed methods research*. Sage Publications
- Çakır, R. & Çolak, C. (2019). Lise öğrencilerinin okul terki riskine ilişkin görüşleri . *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(21), 269-286. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksbd/issue/50850/598061>
- Dekkers, H. & Claassen, A. (2001). Dropouts- disadvantaged by definition? A study of the perspective of early school leavers. *Studies in Educational Evaluation*, 27 (4), 341-354. DOI: 10.1016/S0191-491X(01)00034-7
- EUROSTAT. (2019). Early leavers from education and training by sex and labour status. Erişim adresi <https://ec.europa.eu/eurostat/web/education-and-training/data/database>
- Fortin, L., Marcotte, D., Diallo, T., Potvin, P. ve Royer, E. (2013). A multidimensional model of school dropout from an 8-year longitudinal study in a general high school population. *European Journal of Psychology of Education*, 28(2), 563-583.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı, (GSB), (2012). Ulusal gençlik ve spor politikası belgesi.
- Kadı, Z. (2000). Adana İl Merkezindeki İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Sürekli Devamsızlık Nedenleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (MEB), (2013). Ortaöğretimde sınıf tekrarı, okul terk sebepleri ve örgün eğitim dışında kalan çocuklar politika önerileri raporu. Ankara: Aydoğdu Ofset Matbaacılık.

- Milli Eğitim Bakanlığı [Ministry of National Education]. (2018). *Ortaöğretim matematik (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) dersi öğretim programı [Secondary mathematics curriculum (9, 10, 11 and 12th grades)]*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Mussida, C., Sciulli, D., and Signorelli, M. (2019). Secondary school dropout and work outcomes in tending countries. *Journal of Policy Modeling*, 41(4), 547-567.
- National Center for Educational Statistics [NCES] (2020). Dropout rates. [https://nces.ed.gov/fastfacts/display.asp?id=16#:~:text=The%20overall%20status%20dropout%20rate%20for%2016%2D%20to%2024%2Dyear,from%208.0%20to%204.2%20percent\)](https://nces.ed.gov/fastfacts/display.asp?id=16#:~:text=The%20overall%20status%20dropout%20rate%20for%2016%2D%20to%2024%2Dyear,from%208.0%20to%204.2%20percent).). adresinden alıntılanmıştır.
- Özer, A., Gençtanırım, M., & Ergene, T. (2011). Türk lise öğrencilerinde okul terkinin yordanması: Aracı ve etkileşim değişkenleri ile bir model testi. *Eğitim ve Bilim*, 36 (161), 302-317.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2017). Siroma projesi sosyal içerme kitapçığı, sosyal içerme
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2017). Siroma projesi sosyal içerme kitapçığı, sosyal koruma
- Unitedway (2021). *Combating School Dropout in Europe*. <https://www.unitedway.org/blog/combating-school-dropout-in-europe#> adresinden alıntılanmıştır.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2014). *Case study research design and methods*, Sage, Thousand Oaks, CA.

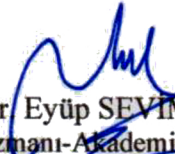
8. EKLER

Ek 1: Final Raporu Komisyonu

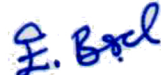
S-Okul projesinin final raporu proje paydaşı olan kurumlar tarafından görevlendirilen ve aşağıda bilgileri yer alan koordinatör, uzmanlar ve asistanlarca, 12.12.2022 tarihinde hazırlanarak imza altına alınmıştır.

Ercan MAYAER
Proje Koordinatörü-Sosyal İnovasyon Uzmanı
İnsan ve Medeniyet Hareketi Derneği

Doç. Dr. Eyüp SEVİMLİ
Proje Uzmanı-Akademisyen
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Arş. Gör. Esmanur BAŞEL
Proje Uzmanı-Akademisyen
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Yağmur ÜSTÜNDAĞ
Proje Uzmanı-Psikolog
Mutlu Aile Mutlu Çocuk Derneği

Doğa AKSOY
Proje Asistanı-Psikoloji
Mutlu Aile Mutlu Çocuk Derneği

Mümine Tuğla
Proje Asistanı-Ergoterapist
Mutlu Aile Mutlu Çocuk Derneği

Gülsüm ŞİTİLBAY
Proje Asistanı-Psikoloji
Mutlu Aile Mutlu Çocuk Derneği

Ek 2: Anketler

Bölüm 1: Aydınlatılmış Onam Formu

Bu çalışma, S-Okul projesi kapsamında yürütülmektedir. Çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Aşağıda bulunan anketleri doldurarak, araştırmaya katılmayı kabul etmiş olacaksınız. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde görüşme sorularını cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız proje yürütücüsüne şimdi sorabilir veya telefon numarasını [05347849745] kullanarak ulaşabilirsiniz.

“Aydınlatılmış Onam Formu”ndaki tüm açıklamaları okudum. Bana, konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama, aşağıda adı belirtilen kişi tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabilceğimi ve kendi isteğime bakılmaksızın araştırmacılar tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum. Bu metnin altında yer alan onay kutucuğunu işaretlediğim takdirde çalışmaya katılmayı ve yukarıdaki tüm bilgileri okuyup kabul etmiş olacağımı biliyorum.

Açıklamaları Yapan Proje Yürütücüsünün, Adı Soyadı ve İmzası
Gönüllü Katılımcının Adı / Soyadı / İmzası / Tarih
Gerekliyse Yasal Temsilcinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

Bölüm 2. Kişisel Bilgi Formu

1. Yaşınız	
2. Sınıfınız	
3. Cinsiyetiniz:	Kız ☐ Erkek ☐
4. Kiminle yaşıyorsunuz?	Anne ve babamla birlikte ☐ Annemle ☐ Babamla ☐ Akrabamla ☐ Diğer(belirtiniz) ☐
5. Kaç kardeşsiniz? (sizinle birlikte)	
6. Ailenizde kaçınıcı çocuksunuz?	
7.Babanızın çalışıp çalışmama durumu	Çalışıyor ☐ Çalışmıyor ☐
8.Annenizin çalışıp çalışmama durumu	Çalışıyor ☐ Çalışmıyor ☐
8.Evinizde kendinize ait bir çalışma odanız var mı?	Evet ☐ Hayır ☐
9. Okul devamsızlık durumunuz	1-5 gün arasında ☐ 6-10 gün arasında ☐ 11-20 gün arasında ☐ 20 günden fazla ☐
10. Ailenin ortalama aylık geliri	5500 TL den az ☐ 5500-10000 TL arasında ☐ 10000-20000 TL arasında ☐ 20000 TL den fazla ☐

Bölüm 3: Devamsızlık Nedenleri Anketi

DEVAMSIZLIK NEDENLERİ ANKETİ

Sevgili öğrenciler;

Bu ankette devamsızlık nedenlerinizi değerlendirme amaçlı 51 madde yer almaktadır. Her maddenin karşısında “Evet”, “Bazen”, “Hayır” seçenekleri bulunmaktadır. Sizden beklenen her maddeyi dikkatlice okuyarak boş mad- de bırakmadan size uygun seçeneğin altındaki parantezin içine (X) işareti koymanızdır. Lütfen maddeleri bu eğitim-öğretim yılını düşünerek işaretleyiniz.

Adı ve Soyadı	Sınıfı	Okul No
---------------	--------	---------

	Evet	Bazen	Hayır
1. İhtiyaç duyduğumda okul idaresi izin vermediği için	()	()	()
2. Zor dersler aynı günde olduğunda	()	()	()
3. Geç kaldığımda okul yöneticileriyle karşılaşmak istemediğim için	()	()	()
4. Boş derslerde ve öğle aralarında okulda verimli zaman geçireceğim bir alan/mekan olmadığı için	()	()	()
5. Giriş ve çıkış saatleri bana uygun olmadığı için	()	()	()
6. Kılık kıyafetim uygun olmadığımda (saç, sakal, takı, makyaj vb.) okul yönetiminden çekindiğim için	()	()	()
7. Okul binası (rampa, asansör vb) fiziksel durumuma uygun olmadığı için	()	()	()
8. Okulda günlük ders saati çok fazla olduğu için	()	()	()
9. Okulun ilk ya da son haftalarında ders yapılmadığı için	()	()	()
10. Okulda yeteneklerimi gösterebileceğim fırsatlar olmadığı için	()	()	()
11. Öğretmenler aşırı disiplinli davrandığı için	()	()	()
12. Bazı dersler çok sıkıcı geçtiği için	()	()	()
13. Öğretmenler, benden derslerde yapabileceklerimden daha fazlasını yapmamı bekledikleri için	()	()	()
14. Öğretmenler, okulda öğrencilere karşı sürekli küçük düşürücü davranışlarında bulundukları için	()	()	()
15. Öğretmenler, öğrenciler arasında ayrımcılık yaptığı için	()	()	()
16. Öğretmenlerim bana yakınlık göstermediği için	()	()	()
17. Diğer öğrenciler dersin işlenmesine engel olduğu için	()	()	()
18. Ailem, okula gidip gitmememi umursamadığı için	()	()	()
19. Ders araç gerecim olmadığımda	()	()	()
20. Bazı günler harçlığım olmadığı için	()	()	()
21. Bazı günler kıyafetlerim bakımsız (kirli, ütüsüz) olduğunda	()	()	()
22. Aileme yardımcı olmam gereken günlerde	()	()	()
23. Okul dışında bir işte çalışmak zorunda olduğum için	()	()	()
24. Aile içinde sorunlarımız olduğu zamanlarda	()	()	()
25. Evde misafir olduğu zaman	()	()	()
26. Bir yakınım vefat ettiğinde	()	()	()
27. Evim okula çok uzak olduğu için	()	()	()

DEVAMSIZLIK NEDENLERİ ANKETİ

30. Okul dışındaki etkinliklere katılmak için	☐	☐	☐
31. Okul yolu güvenli olmadığı için	☐	☐	☐
32. Ertesi günün sınavlarına çalışmak için	☐	☐	☐
33. Ödevlerimi yapmadığım günlerde	☐	☐	☐
34. Başarısız olduğum derslere katılmak istemediğim için	☐	☐	☐
35. Bir üst öğretim kurumunun sınavlarına hazırlanmamda okul dersleri yetersiz kaldığı için	☐	☐	☐
36. Okulu bitirince iş bulabileceğime inanmadığım için	☐	☐	☐
37. Okulumu sevmediğim için	☐	☐	☐
38. Hasta olduğum zaman	☐	☐	☐
39. Sabahları zamanında uyanamadığımda	☐	☐	☐
40. Yorucu geçen bir günden sonraki günü dinlenerek geçirmek istediğim için	☐	☐	☐
41. Dersin telafisi mümkün olduğunda	☐	☐	☐
42. Resmi tatillerden önceki ya da sonraki günlerde	☐	☐	☐
43. Bazı günler moralim bozuk olduğu için	☐	☐	☐
44. Okuldan kaçmak eğlenceli geldiği için	☐	☐	☐
45. Okula gitmesem de sınıfı geçeceğimi bildiğim için	☐	☐	☐
46. Arkadaşıma göre yaşça daha büyük olduğum için	☐	☐	☐
47. Okul saatinde, okul dışından arkadaşlarımla görüşmek için	☐	☐	☐
48. Arkadaşımla okuldan kaçma kararı aldığımızda	☐	☐	☐
49. Okulda arkadaşlarım tarafından dışlandığım için	☐	☐	☐
50. Okuldaki öğrenciler fiziksel veya duygusal olarak bana zarar verdiği için	☐	☐	☐
51. Okulda arkadaşlarımla anlaşamadığım için	☐	☐	☐
52. Belirtmek istediğiniz diğer nedenler varsa yazınız.			

	Bölüm 4: Okula İlişkin Tutum Ölçeği	Tamamen Katılıyorum	Oldukça Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Çok Az Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.	Okulda kendimi güvende hissediyorum.					
2.	Okulda sorumluluk bilinci kazanıyorum.					
3.	Okul bana güven vermiyor.					
4.	Okul demek sorumsuzluk demektir.					
5.	Okulda haksızlık yapılıyor.					
6.	Okullu olmak beni güvenilir kılıyor					
7.	Okula gitmek benim için bir tutkudur.					
8.	Okul benim için cazibeli bir yer değildir.					
9.	Okula gitmek için her türlü fedakârlığa katlanabilirim.					
10.	Okulda olmayı çok seviyorum.					
11.	Okuldan nefret ediyorum.					
12.	Okulda kültürel farklılıklara saygı gösteriliyor.					
13.	Okulun, toplumsal değerleri nesilden nesile aktardığına inanıyorum.					
14.	Okul önemli bir toplumsal değerdir.					
15.	Okullu olmak bana saygınlık kazandırıyor.					
16.	Okulsuz bir toplum düşünemiyorum.					
17.	Okul toplumsal değerleri yozlaştırıyor.					
18.	Okulda hiç sıkılmıyorum.					
19.	Okulda kendimi huzurlu hissediyorum.					
20.	Okul eğlenceli bir yerdir.					
21.	Okul sıkıcı bir yerdir.					